

Budapesti Corvinus Egyetem
Szociológia
és Kommunikációtudomány Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Tóth Loretta Mária

Az udvariatlanság pragmatikája

Diplomácia 280 karakterben: a nemzetközi kapcsolatok
alakulása a twiplomácia aranykorában

című Ph.D értekezéséhez

TÉMAVEZETŐ: DR. NEMESI ATTILA LÁSZLÓ
EGYETEMI DOCENS (PPKE BTK)

Budapest, 2021

Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskola

Tóth Loretta Mária

Az udvartatlanság pragmatikája

Diplomácia 280 karakterben: a nemzetközi kapcsolatok
alakulása a twiplomácia aranykorában

című Ph.D értekezéséhez

TÉMAVEZETŐ: DR. NEMESI ATTILA LÁSZLÓ

EGYETEMI DOCENS (PPKE BTK)

Budapest, 2021 © Tóth Loretta Mária

TARTALOMJEGYZÉK

1. A téma indoklása és elméleti háttér.....	3
2. Hipotézisek és kutatási kérdések.....	10
3. Módszertan.....	13
4. Az értekezés eredményei	18
5. Hivatkozások	22
6. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk jegyzéke.....	24

1. A téma indoklása és elméleti háttér

Az értekezés legfőbb célja, hogy bemutassa, hogyan változtatta meg a világ egyik legaktívabb közösségi hálózatának számító *Twitter* nevű mikroblog az „udvariasság nemzetközi nyelveként” emlegetett (Görög 2014: 8) diplomácia diskurzusát a széles nyilvánosság előtt zajló – mediatizált – társadalmi kommunikációban. Az elmúlt néhány év tapasztalatai különösen nagy relevanciát adnak a kérdésnek; ennek belátásához elegendő csupán felidézni annak szimbolikus jelentőségét, hogy 2021. január 9-én a mikroblog üzemeltetői határozatlan időre felfüggesztették a 2020 novemberében megrendezett amerikai elnökválasztás eredményét elismerni nem hajlandó – inaktiválásakor azonban még hivatalban lévő – *Donald Trump* profilját, megfosztva ezzel minden hatalmától¹. Egyetlen mozdulattal eltávolították tehát a volt amerikai elnököt arról a csatornáról, amelyen keresztül közvetlenül tudott kommunikálni; nemcsak az amerikai állampolgárokkal, de – a diplomácia hagyományos, jól bejáratott csatornáit és ügymenetét kikerülve – az egész világgal, ezzel elzárva őt annak lehetőségétől, hogy Joe Biden hivatalba lépése után is aktív formálója legyen az amerikai, illetve a nemzetközi politikának.

A szakirodalom egyébként a 2010-es évek eleje óta *twiplomácia*² néven emlegeti azt a jelenséget, amelynek bár kézzelfogható következményeit napjainkig egyelőre senki nem reprezentálta olyan hitelesen (és látványosan), mint Donald Trump, korántsem ő az egyetlen, aki olykor politikai és gazdasági következményeket is maga után vonó bejegyzésekkel árasztja el az újmédiateret. A Twitter ugyanis napjainkra a nemzetállamok közötti „üzengetés” megkerülhetetlen fórumává (Lüfkens 2016), a *nyilvános diplomácia 2.0* egyik legfontosabb eszközévé (Harris 2013:17) vált, amelyet a világ vezetői és diplomatái széles körben használnak arra, hogy rövid, tömör, tehát különösebb időbefektetést nem igénylő – politikai és/vagy diplomáciai – vonatkozású üzeneteiket megosszák a nyilvánossággal. Márpedig a nyelv a diplomácia egyik legfontosabb eszköze – ahogy Kishan S. Rana (2001: 108) fogalmaz –,

² A *twiplomácia* (twiplomacy) kifejezés írásban először a Burson-Marsteller nevű kommunikációs vállalat által 2011-ben – kizárólag online – kiadott tanulmányban jelent meg, még hozzá egy időben a *Twiplomacy* nevű kutatócsoport megalakulásával. Számos jel utal azonban arra, hogy a *twitter* és a *diplomácia* szavak alkotta összetételt először az amerikai vállalat akkori vezérigazgatója, a svájci származású Matthias Lüfkens használta a 2011 januárjában megrendezett davosi *Világgazdasági Fórum* egy zártkörű panelbeszélgetésén, még hozzá a világ legbefolyásosabb vezetői és kommunikációs szakemberei társaságában. A Burson-Marsteller végül 2018-ban összeolvadt a Cohn & Wolfe nevű leányvállalattal – a Twiplomacy kutatócsoport ugyanakkor azóta is a Burson Cohn & Wolfe néven tovább élő vállalat tulajdona maradt. A csoport 2011 óta állandó jelleggel közlésezi éves jelentését a világ vezető politikusaiknak, illetve a legfontosabb nemzetközi szervezeteknek a twitterkommunikációjára vonatkozóan, munkájukat pedig továbbra is Matthias Lüfkens irányítja. Forrás: <https://twiplomacy.com/blog/category/studies/page/6/> (Utolsó letöltés ideje: 2021. 09. 01.)

„domináns médiuma”, ráadásul a diplomaták megnyilatkozásait a nemzetközi térben gyakran egzakt cselekvésként értelmezik; éppen ezért, a diplomáciai megnyilvánulásokat – John Langshaw Austin (1962/1990) mintájára – beszédaktusként értelmező Edmond Pascual (2001:203–231) arra a következtetésre jut, hogy „a diplomáciai kommunikációnak mindenkor szándékosnak, mesterien, gondosan és körültekintően kidolgozottnak” kell(ene) lennie.

De mi fér el 280 karakterben? A jelek szerint annyi bizonyosan, amennyi elegendő a szenzációhoz, illetve ahhoz, hogy egy adott megnyilatkozásnak hírértéke legyen. A mikroblog ugyanis lehetővé teszi a geopolitikai színtér aktorai számára, hogy a hagyományos diplomáciában megszokott – és elvárt – zsargonok és udvariassági keretek nélkül közvetítsék véleményüket vagy álláspontjukat a közvéleményt foglalkoztató kérdésekről és fejleményekről. A jelen dolgozat érvelése szerint fontos azonban szem előtt tartani, hogy a mikroblog önmagában nem lenne elegendő a sikerhez: szüksége van a hagyományos média „segítségére” is. Elég csak arra gondolni, hogy Donald Trump sokszor vérlázítóan minősített, személyeskedésektől és érzelmi kirohanásoktól sem mentes megnyilvánulásainak csupán percekre volt szüksége ahhoz, hogy bejárják az egész világsajtót. A vehemens – olykor már-már közönséges, a hagyományos diplomácia kontextusában szokatlannak, kirívónak vagy éppen udvariatlannak számító – stílusa után ugyanis szinte sóvárgott a mainstream média. Méghozzá azért, mert a gazdasági érdekek mentén működő (kattintásvadász) sajtó, illetve a politikai folyamatok alakításában részt venni akaró hírolvasó számára szórakoztató volt az egykori amerikai elnök „otrombasága” (vö. Culpeper 2005).

Mondhatjuk úgy is, hogy a pragmatika tudományterületének legfőbb kérdésfeltevései és elemzési szempontjai a médiamunkások eszköztárának részévé, a laikus közönség számára pedig hozzáférhetővé és hétköznapivá váltak, miközben az udvariatlanság vagy az „oda nem illő viselkedés” a közéleti diskurzusban a maga jogán figyelmet érdemlő jelenséggé, pontosabban *hírértékké* nőtte ki magát. Pragmatikai elemzésbe bocsátkozik például a *The Atlantic* újságírója is³, amikor terjedelmes cikkében kifejti: „Mióta Donald Trump bejelentette elnökjelöltségét, az embereknek alkalmuk volt észrevenni nyelvi furcsaságait (...) illetve azt, hogy az általa beszélt angol speciális szókinccsel, szintaxissal és pszichológiai alapokkal rendelkezik”⁴. A pragmatika pedig éppen ebben határozza meg vizsgálati horizontját: az általános kognitív, társadalmi és a kulturális megközelítések metszéspontján vizsgálja a nyelvi jelenségeket a viselkedésformák használatával való összefüggésükben (Verschueren 1999: 7).

³ Forrás: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2018/03/how-to-talk-trump/550934/> (Utolsó letöltés ideje: 2021. 08. 31.)

A pragmatikát leginkább ernyőfogalomként lehet jellemezni: maga alá gyűjti mindazokat a tudományterületeket, amelyek túllépnek a nyelvi jelenségek önmagukban való vizsgálatán, s inkább arra helyezik a hangsúlyt, hogy hogyan használják az emberek a nyelvet céljaik elérésére (Nemesi 2013; Németh T. 2006). Ahogyan ezzel kapcsolatban a brit *Lancaster Egyetem* nyelvészprofesszora, Jonathan Culpeper (2010: 70–74) fogalmaz: a nyelv működésének (functioning) szociokulturális perspektívája. S mivel ernyőfogalom, már rögtön az elején érdemes egyértelművé tenni, hogy a jelen dolgozat tárgyának elsődleges „otthona” a szociopragmatika, amely arra keresi a választ, hogy az emberek hogyan használják a nyelvet konkrét, egyedi jelentések létrehozására vagy akár adott társadalmi pozíciók megszerzésére. Culpeper (2010: 70–74) a szociopragmatika mibenlétét a következő szintekre bontva érzékelteti: a hagyma legkülső rétege tekinthető a – jelen dolgozatban is előtérbe helyezett – *kulturális leírásnak* (makroszint), amelynek részét képezik például a nemzeti identitással, nemzeti hovatartozással, a társadalmi nemmel, az életkorral vagy éppen egy adott közösség ideológiáival és hitrendszerével foglalkozó vizsgálódások. A következő rétegben találjuk a *társadalmi helyzetek szerinti leírást* (vö. Eckert–McConnel-Ginet 1998 *gyakorlatközösség* és Leech 1983 *tevékenységtípus* fogalmával), amelyet a beszélő mögöttes szándékait, illetve a befogadó értelmezéseit feltárni hivatott *pragmatikai leírás* követ. A hagyma belsejében pedig a szociokulturális perspektívától legtávolabb, az általános nyelvészethez pedig legközelebb álló *nyelvi leírást* (mikroszint) találjuk, amely például a modális igéknek vagy épp a kérdő mondatok szerkezetének vizsgálatát tűzi ki célul (Culpeper 2010: 73–74).

A Twitteret egyébként a hagyományos média és a felhasználók részéről is számos kritika érte az elmúlt években, amiért olykor egzakt politikai és/vagy gazdasági következményekkel járó üzenetváltásoknak szolgál platformjául, az ezzel kapcsolatban kialakult párbeszédre azonban a mikroblog a felelősség alól kibújva válaszolt – egészen Donald Trump volt amerikai elnöknek a Capitolium 2021. január 6-ai ostromát megelőző beszédéig⁵. Méghozzá egy korábbi, a szabályzatuk értelmezését elősegítő blogbejegyzésükre hivatkozva⁶: ebben a mikroblog egyértelművé tette, hogy nem kerülte el a figyelmét az a társadalmi párbeszéd, amely a világ vezetőinek a Twitteren keresztüli – olykor egzakt politikai-gazdasági következményekkel járó – szóváltásait övezi. Érvelésük szerint, noha megértik azt a társadalmi óhajt, hogy az emberek a vállalatától konkrét, kézzel fogható „igen vagy nem” választ várnak arra vonatkozóan, hogy

⁵ Forrás: https://hvg.hu/vilag/20210106_Trump_Capitolium_tuntetes (utolsó letöltés: 2021. január 16.)

⁶ A világ vezetőinek Twitteren való kommunikációjával kapcsolatban a mikroblog az alábbi „irányelveket” tette közzé 2019 októberében: https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2019/worldleaders2019.html (Utolsó letöltés ideje: 2021. 05. 05.)

mit lehet és mit nem a mikroblogon, de a küldetésüknek egy olyan fórum biztosítását tekintik, amely nem csak a felhasználók informálását teszi lehetővé, de a vezetők közvetlen elérését is. Megközelítésük szerint tehát a mikroblog egy olyan közeg, ahol:

- az emberek részt vehetnek a nyilvános társalgásban és tájékozódhatnak az őket körülvevő világról;
- értékelésnek vetik alá a világ vezetőinek azokat a tweetjeit, amelyek nincsenek összhangban a Twitter szabályzatával, az előírásoknak ugyanis éppen az a célja, hogy az emberek szabadon és biztonságosan vegyenek részt a nyilvános társalgásban;
- a bejelentett tweeteknek a nyelvezetére koncentrálnak, és nem tesznek kísérletet az adott tartalom vagy a *mögötte meghúzódó szándék* (sic) összes lehetséges interpretációjának meghatározására (kiemelés: T.L.);
- jelenleg a politikai közszereplők közötti közvetlen interakciók, a napjaink politikai kérdéseivel kapcsolatos megjegyzések vagy a gazdasági és katonai ügyekkel kapcsolatos külpolitikai kardcsörtetések (saber-rattling) általánosságban nem sértik a Twitter szabályzatát;
- amennyiben egy világ vezetőjének tweetje mégis megsérti a Twitter szabályzatát, de a közérdek számára egyértelműen fontos, hogy őrizzük meg a tweetet a platformon, akkor azt elhelyezhetjük egy olyan értesítés mögé, amely kontextusba helyezi a jogsértést, és lehetővé teszi az emberek számára, hogy egy külön kattintással férjenek hozzá a tartalomhoz, amennyiben azt látni szeretnék.

Noha az elhatárolódás mögött meghúzódó érvek mindegyike külön-külön is fontos, a legfigyelemreméltóbb mégis a harmadik pontban meghatározott elv, miszerint a tweeteknek kizárólag a nyelvezetére koncentrálnak, az adott megnyilatkozás mögött meghúzódó *szándékokkal*, tehát a meta- és szociopragmatikai jelentésekkel egyáltalán nem céljuk foglalkozni. Márpedig 2021 januárjában – a Facebookhoz hasonlóan – mégis metapragmatikai megfontolásból függesztették fel határozatlan időre a volt elnök fiókját, méghozzá éppen a megnyilatkozása mögötti – feltételezett – szándéokra hivatkozva. Érvelésük szerint ugyanis a Capitoliumnál történt események után attól tartottak, hogy az akkori amerikai elnök ismét erőszakra buzdítaná a követőit⁷.

⁷ A Twitter vállalatnak a Donald Trump volt amerikai elnök profilját felfüggesztését bejelentő és a döntést megmagyarázó eredeti bejegyzés az alábbi linken elérhető: https://twitter.com/TwitterSafety/status/1347684877634838528?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctterm%5E1347684877634838528%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fmag

A disszertációnak ugyanakkor nem célja, hogy megállapítsa, miért pont a 2021. január 6-án bekövetkezett események vezettek ahhoz, hogy a mikroblog vezetése átgondolásra érdemesnek tartsa a világ vezetőire vonatkozó, 2019. október 15-én közzétett irányelveit⁸, és egy „adott tartalom mögött meghúzódó szándék” feltételezése miatt – a Facebookkal és az ahhoz tartozó Instagrammal párhuzamosan – felfüggeszse egy akkor még regnáló amerikai elnök felhasználói profilját. Donald Trump esete azonban kiválóan alátámasztja az értekezéstervezet azon érvelését, miszerint a beszélői intenciók és a megnyilatkozások interpretációit feltárni hivatott pragmatika tudományának az eddiginél jóval hangsúlyosabb szerepet kell(ene) kapnia a nemzetközi kapcsolatok, illetve a jelen disszertáció által *mediatizált diplomáciának* nevezett folyamatok értelmezésében és vizsgálatában, valamint – ha már a twiplomáciáról van szó – a mikroblog által elvégzett moderálás és „szelekció” tudományos – objektív – ellenőrzésében.

A disszertáció tehát ilyen értelemben – a kommunikációtudomány égisze alatt – egy kísérlet is, mégpedig arra vonatkozóan, hogy egyfajta hídként kapcsolatot teremtsen az elsősorban nyelvészeti és szociálpszichológiai diszciplináris háttérből táplálkozó pragmatika és a nemzetközi kapcsolatok ápolására irányuló diplomáciával foglalkozó tudományterületek között. Mert bár számos olyan pragmatikai kutatás született az elmúlt évtizedekben, amelyek – legalábbis a korpuszt illetően – a diplomáciára (lásd például: Pascual 2001, Rhana 2001) vagy a politikai kommunikációra reflektáltak, ezek elméleti megfontolásait és eredményeit a nemzetközi kapcsolatok mindaddig nem fedezte fel magának. Annak ellenére van ez így, hogy a pragmatika, de főleg a jelen dolgozatnak is középpontjában álló udvariasság- és udvariatlanságméleteknek – ahogyan azt majd a következő fejezetekben szereplő, az udvariassági/udvariatlansági modellek gyakorlatban való megértését elősegíteni hivatott példák is illusztrálják – számos esetben megfelelő értelmezési keretet tudnának biztosítani olyan, a nemzetállamok, illetve a nemzetállamokat képviselő aktorok között kibontakozó (konfliktusos) szituációkhoz, amelyek esetében a nemzetközi kapcsolatok tanulmányozásával foglalkozó tudományterületek értelmezési keretei képtelenek az adott helyzet teljes körű interpretálására.

Elsősorban emiatt, másrészt viszont a tudományterület legmeghatározóbb elméleteinek magyar nyelven történő rendszerezésének szándéka által motiválva, a disszertáció alapos áttekintést nyújt az udvariasság- és udvariatlanságkutatás elmúlt három évtizedének

yarnemzet.hu/%2Fkulfold/%2Fvegleg-elhallgattatta-donald-trumpot-a-twitter-9201266%2F (Utolsó letöltés: 2021. augusztus 21.)

⁸ A Twitternek a világ vezetőire vonatkozó irányelvei az alábbi linken elérhetők:

https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2019/worldleaders2019.html (Utolsó letöltés: 2021. május 16.)

legfontosabb mérföldköveiről. Ezt követően az a közeg kerül bemutatásra, amely a dolgozat elemzésének alapjául szolgál: a diplomácia, illetve a nemzetállamok közötti kommunikáció kerül a középpontba, még hozzá a *Web 2.0* megjelenésének a hagyományos diplomáciára gyakorolt hatására fókuszálva. Az udvariasság- és udvariatlanságelméletek és a nemzetközi kapcsolatok közötti kapocsként pedig a disszertáció érvelése szerint az Erving Goffman (1955) kanadai szociológus nevéhez kötődő *arculat*⁹ (*face*) fogalom szolgál, amelynek – Kádár, Haugh és Chang (2013) érvelését követve – a *nemzetekre* történő kiterjesztésére teszünk kísérletet. A fogalom politikafilozófiai és szociálpszichológiai meghatározásainak ismertetése után amellet fogunk érvelni, hogy a mediatisált diplomáciai konfliktusokban, illetve azok kialakulásában kulcsfontosságú szerepe van a *nemzetarculat*nak, illetve az ahhoz tapadt értékeket fenyegető, olykor megkérdőjelező udvariatlan – Kádár és Haugh (2013) terminológiájával élve – *társadalmi gyakorlatoknak*. Mégpedig azért, mert a dolgozat hipotézise szerint a nemzetállamok közötti kapcsolatok ápolására és a konfliktusok tárgyalásos megoldására irányuló mediatisált diplomácia diskurzusa a *nemzetarculatokról* szóló *egyezkedések* köré szerveződik, ilyen értelemben pedig a *twiplomácia* végső soron nem más, mint *nemzetarculatmunka* (vö. Locher–Watts 2005).

Ezt szem előtt tartva a disszertációban a nemzetarculatot olyan, egyik nemzetet a másiktól megkülönböztető – kollektív jellemvonásokból és nemzeti sajátosságokból konstruálódó pozitív társadalmi értékeként fogjuk definiálni, amelyekkel adott nemzetállamok magukat azonosítják, amely által magukat más nemzetállamok felé reprezentálni kívánják, és amelyek elismerését más nemzetállamoktól elvárják. A *nemzetarculatmunka* terminus alatt pedig a nemzetközi kapcsolatokról a geopolitikai színtér különböző szintjein megvalósuló egyezkedést fogjuk érteni (ami olykor különböző rangú ágensek interakcióját is jelentheti), felismerve azt, hogy a nemzetarculat vélt vagy valós fenyegetése/fenyegetettsége bizonyos esetekben akár politikai és gazdasági következményeket maga után vonó válaszokat is eredményezhet.

Az értekezés ezen túlmenően kísérletet tesz *twiplomácia* jelenségének kategorizálására, még hozzá arra vonatkozóan, hogy milyen céllal, illetve *szándékkal* (vö. Culpeper 2011b) alkalmazzák a mikroblogot a nemzetközi színtér aktorai diplomáciai és/vagy politikai üzeneteik célba juttatására. Ezt alapul véve esettanulmányok részletes bemutatásával arra igyekszünk

⁹ A goffmani eredetű *face* terminus technikus magyar megfelelőjeként számos hazai kutató a homlokzat (lásd Síklaki 2008) vagy az arc (lásd Szili 2007) megnevezést részesíti előnyben, azonban a jelen tanulmányban – Em Griffin (2001) tankönyvének fordítását és Nemesi (2004, 2011a) érvelését követve – az *arculat* kifejezést használom a *face* magyar megnevezéseként, hiszen a homlokzat egy másik goffmani fogalom, a *front* megfelelőjeként is használatos, az *arc* pedig túl konkrét ahhoz, hogy érzékeltesse a Goffman (1955) koncepciója által kifejezett többretegűséget.

választ kapni, hogy milyen egyedi sajátosságokkal jellemezhető, illetve más, a geopolitikai színtér által közzétett bejegyzésektől megkülönböztethetőek azok a tweetek, amelyek a mediatisált diplomácia kontextusában módosíthatják vagy akár teljesen felül is írhatják a diplomácia hagyományos csatornáin egyeztetett hivatalos nemzetközi kapcsolatokat, azaz egzakt politikai és/vagy gazdasági következményeket vonhatnak maguk után. Emellett az értekezés arra is igyekszik magyarázatot adni, hogy a mediatisált diplomácia diskurzusában miért van rendkívüli jelentősége annak, hogy az interakciónak a Jacques Ellul-i (1962) értelemben vett *tömegember* is részesévé vált, aki a kulisszák mögé betekintve már csak a *metarésztevő* (Kádár–Haugh 2013) státusából fakadóan is aktív alakítója lesz a geopolitikai folyamatoknak.

Noha a tézisgyűjteményben eddig kizárólag Donald Trumpot emlegettük példaként, ennek pusztán az az oka, hogy a Twitter, illetve a twiplomácia jelensége, valamint annak a nemzetközi kapcsolatok alakításában betöltött látványos szerepe – ahogyan azt a Capitolium január 6-ai ostroma következtében elindult társadalmi diskurzus is tükrözi – napjaink közgondolkodásában szinte összeforrt a volt amerikai elnök nevével. A jelenség azonban messze túlmutat Trumpon, éppen ezért a disszertációnak nem célja, hogy a geopolitikai színtér egyetlen aktorának kommunikációs sajátosságait állítsa elemzése központjába. A jelenség globálissá vált hétköznapisága miatt a példatár jóval szélesebb – nem kvantitatív feldolgozásra kreált zárt korpusz, hanem merítés a nemzetközi és hazai sajtóban nagy visszhangot kiváltó és a számunkra releváns udvariassági/udvariatlansági jelenségeket hűen illusztráló Twitter-megnyilatkozásokból.

2. Hipotézisek és kutatási kérdések

Az elmúlt években – elsősorban Donald Trump hivatali ideje alatti Twitter-használata által motiválva – gomba módjára szaporodtak a sajtóban azok az olykor tudományos igénnyel is fellépő elemzések¹⁰, amelyek egy adott – a nemzetközi közösség figyelmét is megragadó – mediatisált diplomáciai fiaskó apropóján¹¹ kivétel nélkül amellet érveltek, hogy a twiplomácia – és közvetve a *nyilvános diplomácia*¹² – jelensége fenekestül felforgatta a hagyományos diplomácia kommunikációját¹³. A szakirodalomban azonban – a Twiplomacy kutatócsoport kizárólag empirikus adatgyűjtésre koncentráló, elméletalkotásra tehát nem vállalkozó munkáján túl – már jóval nehezebb a twiplomáciára vonatkozóan komolyan vehető (ideológiától mentes) és mélyreható tudományos vizsgálódást találni, annak ellenére, hogy tengernyi szakirodalom áll rendelkezésre a világ vezető politikusainak közösségi-médiahasználatáról vagy épp az énmárkaépítéséről, de a nemzetállamok közösségi hálózatokon keresztül végzett országimázs-építése, és a politikai kommunikáció perszonalizációja is sok kutatót megihletett az elmúlt évtizedben. Akad ugyan néhány, a Twitterre és a twiplomáciára koncentráló üdítő kivétel, de ezek túlnyomó többsége – bár különböző aspektusból, de – a volt amerikai elnökre koncentrál.

És bár az említett munkákban közvetve akadnak értékes megfigyelések arra vonatkozóan, hogy a nemzetállamok, illetve a nemzetállamok vezető politikusai hogyan használják a mikroblogot a nyilvános diplomácia vagy épp az énmegjelenítés és a benyomáskeltés (vö: Goffman 1959, 1967) eszközeként, a twiplomácia szerteágazó jelenségének szisztematikus vizsgálatára egyelőre nem került sor, ahogy mostanáig arról is csak spekulatív elemzések születtek, hogy a nemzetközi és a geopolitikai színtér aktorai milyen mértékben használják a közösségi hálózatokat valós diplomáciai célok kommunikálására,

¹⁰ A sajtóban megjelent elemzések közül lásd például:

<https://www.politico.com/magazine/story/2016/04/donald-trump-2016-twitter-takeover-213861/> (Utolsó letöltés ideje: 2021. 08. 21.)

¹¹ Lásd például: <https://www.cbc.ca/news/politics/saudi-arabia-tweet-sanctions-canada-twitter-1.4777825> (Utolsó letöltés ideje: 2021. 08. 21.)

¹² A *public diplomacy*, azaz a nyilvános diplomácia kifejezés először 1856-ban a *The Times* magazin hasábjain jelent meg, és a Franklin Pierce akkori elnök tevékenységével szemben megfogalmazott kritikák társadalmi artikulációját, az ez irányú állampolgári aktivitás megnyilvánulását értették alatta (Szörényi 2010: 138). A fogalom elsősorban az angolszász irodalomban terjedt el, és 1948-tól, az amerikai *Advisory Committee on Public Diplomacy* megalakulásától kezdve volt használatos a mai értelemben. A kifejezés első intézményesüléseként a legtöbbször azt tartják számon, mikor Dean Gullion, a Tufts Egyetem Fletcher Jogi és Diplomácia Iskola tanára – nem melleleg pedig az Egyesült Államok elismert karrierdiplomataja – 1965-ben megalapította az *Edward R. Murrow Public Diplomacy Centert*. A közbeszédben gyakran PD-ként említett public diplomacy kifejezés magyar megfelelője közdiplomácia vagy nyilvános diplomácia. Az utóbbi kifejezés ismertebb Magyarországon – többek között a NATO is ezt használja (Simon-Nagy 2012).

illetve érvényesítésére. Nem született mindeddig kísérlet annak megmagyarázására sem, hogy miért kelt zavart – ha kelt egyáltalán – a hagyományos diplomácia kommunikációjában az, hogy a nemzetállamok vezetői, illetve a diplomáciai képviselői az újmédia eszközeit, pontosabban a közösségi hálózatokat is felvették kommunikációs eszköztárukba.

A disszertáció a fentiekből kiindulva tehát két fő hipotézis igazolására tesz kísérletet, ezek a következők:

- 1) A. nemzetállamok közötti kapcsolatok ápolására és a konfliktusok tárgyalásos megoldására irányuló mediatiszt diplomácia diskurzusa a *nemzetarculatokról szóló egyezkedések* köré szerveződik.
- 2) A mediatiszt diplomácia kontextusában a tweetek olyan társadalmi gyakorlatként értelmezhetők, amelyek a diplomáciának a nemzetarculatokról szóló egyeztetések köré szerveződő – mediatiszt – diskurzusában alátámaszthatják, módosíthatják vagy akár teljesen felül is írhatják a diplomácia hagyományos csatornáin egyeztetett hivatalos kapcsolatokat.

A disszertáció kutatási kérdései pedig a következők:

- Milyen, más tweetektől megkülönböztethető tulajdonságai vannak azoknak a geopolitikai színtér aktorai által közzétett Twitter-bejegyzéseknek, amelyek módosíthatják vagy akár felül is írhatják a diplomácia hagyományos csatornáin egyeztetett hivatalos nemzetközi kapcsolatokat, azaz egzakt politikai és/vagy gazdasági következményekkel is járnak?
- Ki, illetve kik a címzettjei a nemzetállamokat képviselő geopolitikai aktorok Twitter-bejegyzéseinek?
- Befolyásolja-e az interakciók kimenetelét, hogy a nemzetállamok közötti üzenetelés egyik legfőbb médiumává egy olyan mikroblog vált, amely 280 karakterben limitálja egy üzenet terjedelmét, és még a számos többletinformációt hordozó nem verbális üzenetek közvetítésére sem képes?
- Kiterjeszthetők-e a mindeddig az interperszonális interakciókra összpontosító (szocio)pragmatika tudományos elméletei és eredményei a társadalmi kommunikációra?

A hipotézisek és a kutatási kérdések után érdemes tisztázni a dolgozat korlátait is: az udvariasság- és udvariatlanságelméletek második hulláma óta axiómának számít, hogy egy adott (konfliktusos) szituáció értelmezésekor elengedhetetlen a befogadói percepciók figyelembe vétele, hiszen mindig az egy adott cselekvésre vagy megnyilatkozásra adott érzelmi

reakció határozza meg, hogy hogyan kell azt interpretálni; sokszor a valós szándék is csak az arra adott válaszokból következtethető ki (Culpeper 2011b). A mediatizált diplomáciában azonban a diplomaták vagy a politikusok Twitteren közzétett bejegyzéseire bizonyos esetekben akár több ezres vagy tízezres nagyságrendű reakciók érkehetnek, arról nem is beszélve, hogy a geopolitikai aktorok üzeneteit a hagyományos média tovább terjeszti, ezáltal mérhetetlenné téve az összes előforduló értelmezési keretet. Egy ilyen korpusz kvalitatív, pragmatikai szempontú vizsgálata tehát szétfeszítené a dolgozat kereteit, a jelenleg elérhető, nagy számú adathalmaz kvantitatív feldolgozására alkalmas szoftverek pedig éppen azokkal a jelentésekkel nem tudnak mit kezdeni, amelyeknek a disszertáció szempontjából kulcsfontosságú szerepe van. Egyetlen, például Donald Trumpot vagy a diplomáciai színtér bármelyik más aktorát középpontba állító eset alapos és mélyreható vizsgálata szintén nem vinne minket közelebb a kutatási kérdések megválaszolásához a twiplómácia jelenségének jól beazonosítható általánosságaira vonatkozóan. Ezért arra fogunk törekedni, hogy több esettanulmányon keresztül igyekezzünk egy „benyomást” adni és következtetést levonni a leggyakrabban előforduló befogadói percepciókból, a lehetséges interpretációk széles skáláját pedig a kontextusok alapos ismertetésével igyekszünk közérthetővé tenni.

3. Módszertan

A jelen sorok írásakor már kerekén 50 év eltelt azóta, hogy Graham Allisonnak (1971) az 1962-es kubai rakétaválságról szóló esettanulmánya politikatudományi bestsellerré vált. Az egyetlen esetet középpontba állító monográfia három egymással versengő, de ugyanakkor egymást ki is egészítő elméletet vázolt fel az Egyesült Államok és az akkori Szovjetunió között kirobbanó, nukleáris atomkatasztrófával fenyegető válság magyarázataként: ezek szerint az Egyesült Államok és a Szovjetunió (a) ésszerű szereplőkként, (b) rendkívül komplex bürokráciákként vagy (c) politikai motivációjú személyek csoportjaként viselkedett a rendkívül feszült szituációban. Allison munkája nem csupán az esettanulmányokra jellemző deskriptív vagy felderítő összegzést adta a válságnak, hanem lehetséges magyarázatokat is felvázolt, a kutatási módszer ismerői és alkalmazói pedig azóta is tisztelettel tekintenek az amerikai politológusra, esettanulmánya ugyanis nem csupán a külpolitikai tárgyú elemzésekre vonatkozóan fogalmaz meg jól használható általánosságokat, de módszerei az összetett kormányzati intézkedések széles palettáján is alkalmazhatónak és időtállóan bizonyultak (Yin 2003: 4).

Noha a modern társadalomtudományok felívelésénél az esettanulmányok alkalmazása számított a domináns kutatómódszertani megközelítésnek (lásd például az osztrák származású antropológus, Bronislaw Malinowski és a chicagói iskola kutatóinak munkáit), a második világháború utáni időszakot – néhány kivételtől eltekintve – a kvantitatív módszerek hegemoniája uralta. Ahogyan azonban arra Lisa M. Given (2008: 68) felhívja a figyelmet, a 2000-es évek kezdetétől a legtöbb társadalomtudományi területen – beleértve a szociológiát és a pszichológiát is – újjáéledt az esettanulmányok alkalmazására vonatkozó igény, mégpedig annak köszönhetően, hogy számos területen felértékelődött a kutatóknak a mélyinterjúkban és a diskurzuselemzésekben megjelenő egyéni percepciója a nagy számú adathalmazzal dolgozó kvantitatív tanulmányokkal szemben. Mi több, a társadalomtudományok területén mostanra általánosan elfogadott nézetté vált, hogy az elméleti innovációk legfőbb forrását az esettanulmányok jelentethetik, míg a nagy számú adatot felhalmozó kvantitatív tanulmányok ereje az új elméleti koncepciók empirikus hatókörének ellenőrzésében van, azt pedig még a pozitivistá metodológia hívei is elismerik, hogy egy esettanulmány számos előnnyel rendelkezik egy adott elemzés mélységének tekintetében (Given: 68–70). A két módszer közötti legnagyobb különbség pedig leginkább abban ragadható meg, hogy az esettanulmány alkalmazása arra „kényszeríti” a kutatót, hogy előzetesen, bármilyen adatgyűjtés előtt rendelkezzen egy a tanulmányozandó témára vonatkozó elmélettel vagy koncepcióval, a jelentések értelmezésére pedig az esettanulmányon kívül semmilyen másik kutatási forma nem

nyújt ilyen mértékű lehetőséget (Yin 2003: 28–30). Ez azonban egyúttal a módszer hátránya is, hiszen a kutatást megelőző hipotézisek és koncepciók akár befolyásolhatják is az elemzés kimenetelét; éppen emiatt az egyik leggyakrabban megfogalmazott kritika az esettanulmányokkal szemben, hogy a következtetési folyamatban túlságosan is nagy szerepet kap a kutató/megfigyelő egyéni percepciója. Társadalomtudomány révén azonban az udvariasságkutatásban – tehát mások érzelmeinek és attitűdjeinek górcső alá vételekor – nem lehet cél a maximális objektivitás, noha a megfigyelések minél pontosabb formalizálását a disszertáció is fontos célként határozta meg a jelentések értelmezésekor.

Ahogy azt előrevetítettük, a twiplomácia jelensége napjainkra globálissá és hétköznapivá vált. Mivel azonban minden, a nemzetközi és a geopolitikai színtér aktorai között végbemenő twiplomáciai „kardcsörtetés” – függően a mikroszintű interakciós aggályok és a makroszintű társadalomtörténeti diskurzusok kereszteződésében található nemzetarcultban hordozott közös tudástól (Kádár–Haugh–Chang 2013: 345), vagyis a diplomáciai kapcsolatok előzményeitől – egyedi és megismételhetetlen, ebből következően pedig a kimenetelét tekintve megjósolhatatlan, a disszertáció több, hasonlóságuk vagy épp különbözőségük által összehasonlítható eset kiválasztásával tesz kísérletet az oksági következtetések levonására. A korpusz tehát a nemzetközi vagy a hazai sajtóban nagy visszhangot kiváltó és a számunkra releváns udvariassági/udvariasság jelenségeket hűen illusztráló Twitter-megnyilatkozásokból áll, az esetek kiválasztásánál pedig fontos szempont volt a vizsgálat alá vetett nemzetállamok, illetve a nemzetállamokat képviselő aktorok variabilitása is, mégpedig azért, hogy egyedi mintázatok (pl. Donald Trump) feltérképezése helyett minél általánosabb következtetéseket vonhassunk le a társadalmi gyakorlatként értelmezett twiplomáciára vonatkozóan.

Az elemzéshez pedig a Kádár és Haugh (2013) szerzőpárosnak a disszertációban részletesen is kifejtett, az udvariasság és az udvariasság társadalmi gyakorlatként való értelmezését egyaránt lehetővé tevő szociokulturális elemzési kerete bizonyult a legmegfelelőbbnek, noha – amennyiben az a kontextus értelmezését elősegíti – az értekezésben a tudományterület fejlődéstörténetét bemutatni hivatott többi udvariassági/udvariasság elmélet eredményei és tanulságai is bevonásra kerülnek. Ezt szem előtt tartva a disszertációban a twiplomáciának a következő négy kategóriáját definiáljuk:

- 1) *tiszta twiplomácia (pure twiplomacy)*: amikor a nemzetállamok képviselői egy akut konfliktus irányába mutató vagy egy már meglévő konfliktusos szituációban a hagyományos diplomácia „lassan őrlő” csatornáit helyett a nemzetközi kapcsolatok

ápolására és a konfliktusok tárgyalásos megoldására irányuló deeszkalációs szándékukat juttatják kifejezésre egy adott tweettel.

- 2) *reprezentáló twiplomácia (representative twiplomacy)*: amikor egy adott tweet kizárólagosan a (mediatizált) nyilvánosság államügyekről, nemzetközi kapcsolatokról, vagy az adott nemzetállamnak az egy adott ügyvel kapcsolatos hivatalos álláspontjáról való informálását szolgálja.
- 3) *szórakoztató twiplomácia (entertaining twiplomacy)*: amikor a nemzetállamok képviselőinek semmilyen diplomáciai célja vagy motivációja nincs egy adott tweettel, az csupán a közönség szórakoztatását, valamint a gazdasági érdekek mentén működő (kattintásvadász) média tematizálását szolgálja, még hozzá sok esetben az énmegjelenítést és a benyomáskeltést (énmárka- és/vagy az országimázsépítés) eszközként használva.
- 4) *hazabeszélő twiplomácia (domestically motivated twiplomacy)*: amikor egy adott nemzetállam képviselőjének tweetje látszólag egy másik nemzetállam vagy szupranacionális szervezet adott képviselőjének vagy képviselőinek van címezve, a valódi címzett azonban a hazai közönség, azaz a hazai (hagyományos) média és az adott politikus vagy diplomata hatalmát és pozícióját biztosító választópolgár.

Azt már a tézisgyűjteményben érdemes leszögezni, hogy – ahogyan azt a disszertáció esettanulmányaiban látni fogjuk – a valós szituációkban az említett négy kategória nem mindig határolható el ilyen élesen egymástól: sok esetben vannak átfedések, és a kategóriák hibrid variációi is előfordulhatnak, hiszen az például előzetes ismeretek nélkül is megállapítható, hogy a hagyományos média tematizálásának szándéka a szórakoztatáson túl számos, a jelen tipológia által más kategóriába sorolt esetben is fontos szempont lehet. Mindazonáltal a nemzetállamok képviselői által közzétett tweetek ilyen módon való elkülönítése megadja a lehetőséget arra, hogy közelebb kerüljünk ahhoz, milyen elsődleges motivációk és *szándékok* által vezérelve alkalmazzák a geopolitikai színtér aktorai egyre szélesebb körben kommunikációs csatornaként a mindössze 280 karakternyi üzenetet közvetíteni képes mikroblogot. Az pedig már a konkrét esetek alapos szemügyre vétele előtt is egyértelműen kirajzolódik, hogy a (1) *tiszta twiplomácia* definíciója áll a legközelebb, a (4) *hazabeszélő twiplomácia* pedig a legtávolabb az államok közötti nemzetközi kapcsolatok ápolását, illetve a konfliktusok tárgyalásos megoldását elősegíteni hivatott (hagyományos) diplomácia fogalmától. Utóbbi ugyanis szándékát tekintve sokkal inkább a hatalom megtartására vagy megszerzésére irányuló (Mazzoleni 2002) politikai kommunikációhoz áll közelebb, mivel azonban a nyilvános diplomácia 2.0 korában a közösségi hálózatoknak, és elsősorban a Twitternek köszönhetően a sokáig zárt ajtók mögött zajló

diplomácia részben közös térbe terelődött a szavazópolgárokkal, a határok mára szinten teljesen elmosódtak.

Ahogy azonban arra az udvariasság- és udvariatlanságkutatás második hulláma helyesen rámutatott, egy adott helyzet értelmezésekor elengedhetetlen a befogadói percepciók figyelembevétele, ugyanis mindig az egy adott cselekvésre vagy megnyilatkozásra adott érzelmi reakció határozza meg, hogy hogyan kell azt interpretálni, mivel a valós szándék sokszor csak az arra adott reakciókból következtethető ki (vö. Culpeper 2011b) – nincs ez másképp az újmédiatérben sem. Éppen ezért, a disszertációban a nemzetállamok külpolitikai aktorainak tweetjei elemzésekor azt is figyelembe vesszük, hogy mások hogyan értelmezték a közvetíteni szándékozott üzenetet. Pontosabban azt fogjuk vizsgálni, hogy az elemzett tweetekhez hozzászólók hogyan, illetve milyen *sémák* (vö. Culpeper 2011b) és *erkölcsi rendek* (Kádár–Haugh 2013) aktiválódása mentén artikulálják az adott témával kapcsolatos véleményüket, illetve álláspontjukat a mikroblogon. Ezeken keresztül kerülhetünk ugyanis a legközelebb ahhoz, hogy megtudjuk, milyen tudásstruktúrák (van Dijk 1987: 189–193) alapján fogalmazódnak meg azok az udvariatlanság megértéséhez kulcsfontosságú *értékelő attitűdök* (Culpeper 2011b), amelyek mentén a diskurzusban részt venni kívánók kifejtik interszubjektív pozícióikat egy adott megnyilatkozás tartalma felé. A mikroszintű interakciós aggályok és a makroszintű társadalomtörténeti diskurzusok kereszteződésében található nemzetarculat twiplomáciában való jelentőségének tetten éréséhez ezért a disszertáció – Kádár és Haugh (2013: 58–60) erkölcsi rend fogalmát alapul véve – a következő *sémadimenziókat* határozza meg arra vonatkozóan, hogy milyen értékek, elvárások és „közös tudások” mentén artikulálód(hat)nak a mikroblog nemzetközi kapcsolatokról szóló diskurzusában a tagok által kifejezésre juttatott értékelő attitűdök:

- 1) Ne szólj bele! Ez a *mi* belpolitikai ügyünk/Ez az *ő* belpolitikai ügyük.
- 2) Szégyent hozol a nemzetünkre!
- 3) Ne csak beszélj, cselekedj is!
- 4) *Mi* nem vagyunk abban a helyzetben, hogy *erkölcsileg* bíráljuk *őket*; *Te* nem vagy abban a helyzetben, hogy *erkölcsileg* bírálj *minket*.
- 5) Miért ezzel foglalkozol, amikor mással kéne!

A pragmatika, elsősorban pedig az udvariasság- és az udvariatlanságkutatás területén tevékenykedő elméletalkotókkal szemben az elmúlt évtizedekben az bizonyult az egyik leggyakrabban megfogalmazott kritikának, hogy az általuk felvázolt osztályozási vagy kategorizálási rendszer nem rendelkezik egy olyan körülhatárolt kerettel, amely megakadályozná az adott felsorolás újabb és újabb elemmel történő bővítését. A nemzetközi

politikai színtér aktorainak tweetjeire érkező reakcióinak a disszertáció szerzője által megkísérelt kategorizálási kísérlet is minden bizonnyal tovább bővíthető vagy akár más szempontok figyelembe vételével szűkíthető, ennek ellenére azonban abban a reményben ismertettük és elemeztük az esettanulmányokat, hogy a meghatározott sémadimenziók kiindulópontként elégségesnek bizonyulnak a twiplomácia jelenségének tanulmányozásához.

4. Az értekezés eredményei

A disszertációban megvizsgált esettanulmányok alapján a disszertáció eredményei az alábbi pontok szerint összegezhetők:

- Egyértelműen megállapítható, hogy az általunk az **5.** fejezetben definiált kategóriák közül kimagasló többségben voltak azok a Twitter-bejegyzések, amelyek a jelen dolgozat által a nemzetállamok közötti nemzetközi kapcsolatok ápolását és a konfliktusok tárgyalásos megoldását elősegíteni hivatott hagyományos diplomáciától legtávolabb állóként meghatározott *hazabeszélő twiplomáciát* alkalmazták. Ezek alapján arra lehet következtetni, hogy a mikroblog elsősorban a politikai kommunikáció eszköztárát szélesítette ki a mediatizált kommunikációban.
- A dolgozatban az énikus perspektívák és az értékelő attitűdök feltárása segítségével górcső alá vett 25 Twitter-bejegyzésből mindössze két esetben – lásd a **6.1.** fejezetben Zaríf (12. kép) és Trump (13. kép) tweetjét – találtuk igazolhatónak azt, hogy a nemzetközi és a geopolitikai szintér aktorai a konfliktusok tárgyalásos megoldását szolgáló diplomáciai *szándékkal*, tehát az **5.** fejezetben a *tiszta twiplomácia* kategóriájába sorolt célokkal használták a mikroblogot mint médiumot. Ezek alapján – noha a merítés nem reprezentatív, tehát további empirikus bizonyításra szorul, de – azt a következtetést lehet levonni, hogy a hagyományos médiában és a közvélekedésben egyre inkább elterjedt – spekulációkon alapuló – vélekedésekkel ellentétben a nemzetközi szintér aktorai elsősorban nem diplomáciai célok kommunikálására, illetve azok érvényesítésére használják a mikroblogot, a *twiplomácia* terminus ilyen értelemben tehát legalábbis félrevezető.
- A dolgozat egyik kutatási kérdése arra kereste a választ, hogy milyen, más tweetektől megkülönböztethető tulajdonságai vannak azoknak a geopolitikai szintér aktorai által közzétett Twitter-bejegyzéseknek, amelyek módosíthatják vagy akár felül is írhatják a diplomácia hagyományos csatornáin egyeztetett hivatalos nemzetközi kapcsolatokat, azaz egzakt politikai és/vagy gazdasági következményekkel is járnak. Erre vonatkozóan az esettanulmányok alapján három tanulság vonható le:
 - 1) A **6.1.** fejezetben részletezett esettanulmány alapján arra lehet következtetni, hogy a mikroblog az eskaláció és a deeskaláció irányába is figyelemreméltó hatékonysággal képes közvetíteni az információt egy akut konfliktus irányába mutató vagy egy már meglévő konfliktusos szituációban. A jelen dolgozat által

tiszta twiplomáciaként meghatározott kategóriába sorolható tweetek tehát egy kritikus válságban képesek módosítani a szituáció kimenetelét, és ezáltal képesek politikai és/vagy gazdasági következményeket is maguk után vonni.

- 2) Az elmúlt években nagy (média)visszhangot kiváltó twiplomáciai „kardcsörtetések” (szocio)pragmatikai nagyítón keresztüli vizsgálata alapján nem csak az állapítható meg, hogy jelentős többségük a hazabeszélő twiplomácia kategóriájába sorolható, de egyúttal az is, hogy az effajta Twitter-bejegyzések a legtöbb esetben egy már meglévő, a hagyományos diplomáciai csatornákon is egyeztetés alatt álló konfliktus mentén artikulálódnak. Az effajta tweetek tehát nem írják felül és nem is módosítják a hagyományos diplomáciai kapcsolatokat – legfeljebb alátámasztják azt.
- 3) A 6.2. fejezetben szereplő esettanulmány ugyanakkor azt bizonyítja, hogy egy a hazabeszélő twiplomácia kategóriájába sorolható tweet – amely tehát a hazai közönség erkölcsi rendjének hivatott eleget tenni – módosíthatja és felül is írhatja a hagyományos diplomáciai kapcsolatokat, amennyiben a „hazabeszélés” egy adott másik nemzetállam nemzetarculatának kárára történik. A kanadai-szaúdi konfliktus egyebek mellett arra is rávilágít, hogy ilyen esetekben éppen a *nemzetarculatokról szóló egyezkedések* köré szerveződő mediatisztált diplomácia által bevont nyilvánosság az, ami hátráltatja a konfliktus tárgyalásos rendezését, a Jacques Ellul-i (1962) értelemben vett *tömegember* tehát – pusztán a ratifikált metarészstvevői szerepéből fakadóan is – aktív alakítója diplomáciai folyamatoknak.
- A jelen dolgozat második kutatási kérdése arra kereste a választ, hogy ki, illetve kik tekinthetők a nemzetállamokat képviselő geopolitikai aktorok Twitter-bejegyzései elsődleges címzettjének. A fentieket figyelembe véve, pontosabban a hazabeszélő twiplomácia kategóriába sorolható tweetek kimagasló számából egyenesen következik hogy bár látszólag a nemzetállamokat képviselő politikusok és diplomaták egymással folytatnak „párbeszédet” a mikroblogon, az üzenetek valódi címzettje elsősorban a hazai közönség, azaz a hazai (hagyományos) média és az adott politikus vagy diplomata hatalmát és pozícióját biztosító választópolgár. A hazai közönség *erkölcsi rendből* (Kádár–Haugh 2013) fakadó elvárási készletei tehát a mediatisztált diplomácia diskurzusában minden esetben felülírják a nemzetközi közönség, azaz más nemzetállamok állampolgárainak erkölcsi rendjéből fakadó elvárási készleteit. Ez pedig egyúttal azt is jelenti, hogy a belpolitikai érdekek felülírják a külpolitikai érdekeket.

- A jelen dolgozat a 6. fejezetben nem talált bizonyítékot arra a kutatási kérdésre vonatkozóan, hogy befolyásolná a mikroblogon keresztül folytatott interakciók kimenetelét a Twitter 280 karakteres limit. Noha a **6.1.**-es esettanulmányban Donald Trump – hazai közönségnek címzett – tweetjei tömörségük ellenére is rendkívül offenzívek – és a hagyományos diplomácia kontextusában szokatlanok – voltak Irán nemzetarcúlatára nézve, Zaríf hazabeszélő tweetjeiből arra a következtetésre lehetett jutni, hogy az amerikai támaszpont elleni válaszcsoport Szulejmáni likvidálása, és nem pedig az akkori amerikai elnök tweetjei provokálták ki. Külön kutatásban lenne azonban érdemes foglalkozni azzal, hogy a tweeteket egyre gyakrabban kísérő vizuális elemek, például fotók vagy GIF-ek (lásd a **6.3** fejezetet) mennyire képesek felerősíteni az egy adott nemzetállam nemzetarcúlatát sértő vagy fenyegető mediatisált üzenetet.
- A jelen dolgozat utolsó kutatási kérdése arra igyekezett választ kapni, hogy kiterjeszthetők-e a mindaddig csak az interszónális interakciókra összpontosító (szocio)pragmatika tudományos elméletei és elemzési szempontjai a társadalmi kommunikáció szintjére. A **6.** fejezetben szereplő esettanulmányokból a twiplomáciára és a mediatisált diplomácia természetére vonatkozóan levont következtetések alapján amellet érvelünk, hogy az udvariasság és az udvariatlanság társadalmi gyakorlatként való értelmezését egyaránt lehetővé tevő szociokulturális elemzési keret képes érthetőbbé tenni a nemzetállamok, illetve a nemzetállamokat képviselő aktorok között kibontakozó konfliktusos szituációk kimenetelét.

Az esettanulmányok alapján levont következtetések mindazonáltal további bizonyításra szorulnak: egy a hazabeszélő twiplomácia elsöprő dominanciáját bizonyító empirikus vizsgálat egy további kutatás célja. És noha a jelen dolgozat kizárólag a twiplomácia, illetve a mediatisált diplomácia jelenségére szűkítette a fókuszot, az elmúlt hónapokban számos olyan diplomáciai eset is kiemelt (médiá)figyelmet kapott, amelyekben az udvariatlanság vagy éppen az udvariasság hiánya okozott konfliktust a nemzetállamok (és a szupranacionális szervezetek) között. További kutatás alapját képezhetné annak vizsgálata, hogy a nemzetarcúlatokról szóló egyezkedés köré szerveződő diplomácia kontextusában hogyan használják a nemzetállamok képviselői a protokollt, valamint a protokolláris szabályok áthágását a másik adott nemzetállammal való hivatalos kapcsolataik egyeztetésére (nemzetarcúlat-munka), illetve

értékelő attitűdjeik kifejezésre (lásd pl. Ursula von der Leyen európai bizottsági elnök 2021. áprilisi ankarai látogatásának következményeit¹⁴).

¹⁴ Forrás: <https://index.hu/kulfold/2021/04/26/von-der-leyen-megbantva-es-megsertve-ereztem-magam-nokent-es-europaikent-is/> (Utolsó letöltés ideje: 2021. augusztus 28.)

5. Hivatkozások

- Allison, T. Graham (1971) *The Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. Boston: Little-Brown.
- Austin, John L. (1962) *How to Do Things with Words*. Oxford: Oxford University Press.
[Magyarul: *Tetten ért szavak*. Ford.: Pléh Csaba. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990.]
- Culpeper, Jonathan (2005) Impoliteness and entertainment in the television quiz show: The Weakest Link. *Journal of Politeness Research: Language, Behaviour, Culture*, 1/1: 35–72.
- Culpeper, Jonathan (2010) Historical sociopragmatics. In: Jucker, Andreas H. – Taavitsainen, Irma (szerk.): *Historical Pragmatics. Handbooks of Pragmatics 8*. Berlin: Mouton de Gruyter, 69–96.
- Culpeper, Jonathan (2011a) *Impoliteness: Using language to cause offence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eckert, P. – McConnell-Ginet, S. (1998) Communities of Practice: where language, gender and power all live. In: Coates, J. (szerk.): *Language and Gender: A Reader*. Oxford: Blackwell, 484–494.
- Ellul, Jacques (1962) *Propaganda – The formations of men’s attitudes*. New York: Vintage Books.
- Goffman, Erving (1955) On face-work. *Psychiatry* 18: 213 – 231. [Magyarul: A homlokzatról. In: Síklaki István (szerk.): *Szóbeli befolyásolás II. Nyelv és szituáció*. Budapest: Typotex, 2008, 11–36.]
- Goffman, Erving (1959) *The presentation of self in everyday life*. Garden City (NY): Doubleday Anchor. [Magyarul: Az én bemutatása a mindennapi életben. Budapest: Pólya]
- Goffman, Erving (1967) *Interaction Ritual: Essays on Face-to-face Behavior*. New York: Garden City, Anchor Books.
- Given, Lisa M. (2008) *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. London: SAGE Publications.
- Görög Ibolya (2014) *Protokoll az életem*. Budapest: Athenaeum Kiadó Kft.
- Harris, Britney (2013) Diplomacy 2.0: The Future of Social Media in Nation Branding. In: *The Journal of Public Diplomacy*, 4 (1), Article 3. <https://surface.syr.edu/exchange/vol4/iss1/3> (Utolsó letöltés ideje: 2021. augusztus 19.)
- Kádár Dániel Zoltán–Haugh, Michael (2013) *Understanding politeness*. Cambridge:

Cambridge University Press.

- Kádár Dániel Zoltán–Haugh, Michael–Chang, Weilin M. (2013) Aggression and perceived national face threats in Mainland Chinese and Taiwanese. *Multilingua*: 32, 343–372.
- Leech, Geoffrey N. (1983) *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
- Locher, Miriam A.–Richard J. Watts (2005) Politeness theory and relational work. *Journal of Politeness Research: Language, Behaviour, Culture*, 1 (1): 9–33.
- Mazzoleni, Gianpietro (2002) *Politikai kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Nemesi Attila László (2013) A pragmatika mint kommunikációtudomány. *Magyar Nyelv*, 109/2: 177–184.
- Németh T. Enikő (2006) Pragmatika. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 222–261.
- Pascual, Edmond (2001) Pragmatics in diplomatic exchanges. Jovan Kurbalija–Hannah Slavik (szerk.): *Language and diplomacy*. Malta: University of Malta, 225–232.
- Rana, S. Kishan (2001) Language, signalling and Diplomacy. In: Jovan Kurbalija–Hannah Slavik (szerk.): *Language and diplomacy*. Malta: University of Malta, 107–116.
- Simon-Nagy Lilla (2012) *Nyilvános diplomácia*. Budapesti Corvinus Egyetem. Forrás: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/705/1/Simon_Nagy_Lilla.pdf (Utolsó letöltés ideje: 2021. május 29.)
- Van Dijk, Teun A. (1987) *Communicating racism: Ethnic prejudice in thought and talk*. London: SAGE Publications.
- Verschueren, Jef (1999) *Understanding Pragmatics*. London: Arnold.
- Yin, K. Robert (2003) *Case Study Research – Design and Methods*. London/New Delhi: SAGE Publications.

6. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk jegyzéke

Tóth Loretta (2013) Hogyan szórakoztat az udvariatlanság? Az offenzív viselkedés megjelenése a Magyar Televízió kvízműsoraiban. *Médiakutató*, 14 (1): 7–17.

Tóth Loretta (2014) Prozódia és udvariatlanság az „X-faktor” interakcióiban. *Médiakutató*, 15 (4): 51–64.

Tóth Loretta (2016) Arculat és udvariatlanság a társalgás interakcióiban. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 71 (3): 497–511.

Tóth Loretta (2016) Diplomácia, a jelentések harcszíntere. In: Balázs Géza – Pölcz Ádám (szerk.): *Udvariasság: szemiotika, művészet, irodalom, nyelv*. Budapest: Magyar Szemiotikai Társaság, 203–211.

Tóth Loretta (2017) Udvariatlanság és genderidentitás. *Replika* 2017/3: 103, 99–111.